Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Victor Hugo

AUTOBIOGRAFIA MEA INTELECTUALĂ

Introducere:
ALEXANDRE DUMAS - TATĂL

Traducere din limba franceză:
ELENA-ANCA COMAN

EDITURA HERALD
București, 2017

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

CUPRINS

„Hugo: primul poet al Franței și al lumii” 5
Autobiografia mea intelectuală 75

SPIRITUL 77
Morman de pietre I 79
Utilitatea frumosului 86
Morman de pietre II 101
Gustul 107
Morman de pietre III 126
Marii oameni
I. Jubileul lui Shakespeare 134
II. La Fontaine 143
III. Voltaire 145
IV. Beaumarchais 146
V. Despre geniu 149
Morman de pietre IV 157
Promontorium somnii 166
Morman de pietre V 219

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

SUFLETUL 229
Morman de pietre VI 231
Despre viaţă şi moarte 241
Reverii despre Dumnezeu 256
Un ateu 267
Chestiuni despre infinit 277
Contemplare supremă 298

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

MORMAN DE PIETRE I

O, SCRIITORI, contemporanii mei, v-ați născut odată cu secolul, iar pe voi, cei mai tineri, viitorul viu al Franței, vă salut și vă iubesc.

Scriitorii și poeții acestui secol au acest avantaj uimitor: nu provin din nicio școală antică, din nicio mână a doua, din niciun model. Ei nu au strămoși și nu depind mai mult de Dante decât de Homer, mai mult de Shakespeare decât de Eschil. Poeții secolului al XIX-lea, scriitorii secolului al XIX-lea sunt fiii Revoluției Franceze.

Acest vulcan are două cratere, 1789 și 1793. Din ambele curge lavă. Această dublă revărsare se regăsește și în idei.

Orice artă contemporană izvorăște, direct și fără intermediari, din această geneză formidabilă. Niciun poet anterior secolului al XIX-lea, oricât de mare ar fi el, nu este generatorul secolului al XIX-lea. Nu avem un om în rădăcinile noastre, dar avem omenirea.

Dacă vreți cu tot dinadinsul să stabiliți o legătură între literatura acestui secol și oamenii anteriori epocii noastre, căutați-i pe acei oameni nu în literatură, ci în

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

istorie și duceți-vă drept la Danton[1], de exemplu. Dar această mișcare vine de dincolo de oameni. Vine din idei. Este însăși Revoluția.

*

Îmi plac toți oamenii care gândesc, chiar și cei care gândesc altfel decât mine. A gândi înseamnă a fi util, înseamnă întotdeauna a te strădui să te apropii de Dumnezeu.

Disensiunile dintre gânditori sunt, poate, utile. Cine știe? La urma urmei, toți se îndreaptă spre același scop, dar pe căi diferite. Poate că este bine ca mijloacele să fie diverse, pentru ca omenirea să aibă mai mulți oameni care o luminează. Tot bătând la picior pădurea de idei, chiar și cei mai îndepărtați și mai rătăciți filosofi fac să iasă, în cele din urmă, adevăruri la iveală.

Îi scriam aceste lucruri într-o zi unui visător, unui altfel de visător decât mine, care voia să mă atragă spre credința sa, și adăugam: „Vă voi urma cu privirea pe calea dumneavoastră, dar fără să o părăsesc pe a mea".

*

Îi aparțin lui Dumnezeu ca spirit și omenirii, ca forță. Cu toate acestea, excesul de generalizare duce

[1] Georges Jacques Danton (1759–1794), avocat și om politic, cunoscut pentru talentul său oratoric, a fost unul dintre conducătorii Revoluției Franceze. (*N. tr.*)

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

la abstractizare în poezie și la denaționalizare în politică.

Sfârșim prin a nu mai adera la propria viață și prin a nu mai ține la propria patrie. Este o dublă primejdie, pe care eu încerc să o evit. Eu caut idealul, dar atingând mereu realul cu vârful piciorului. Vreau să rămân cu picioarele pe pământ ca poet și să păstrez Franța ca cetățean.

*

Arta există în mod legitim, la fel de firesc ca și natura.

Arta este creația proprie omului. Arta este produsul necesar și fatal al unei inteligențe limitate, așa cum natura este produsul necesar și fatal al unei inteligențe infinite. Arta este pentru om ceea ce natura este pentru Dumnezeu.

*

Poezia include filosofia așa cum sufletul include rațiunea.

*

Logica este geometria inteligenței. Este nevoie de logică în gândire. Dar nu folosim gândirea în mod logic, așa cum niciun peisaj nu se realizează prin geometrie.

*

Inteligența este nevasta, imaginația este ibovnica, memoria este slujnica.

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

*

Când războinicul și-a încheiat misiunea de erou, intră în casa lui și își agață sabia în cui. Dar acest lucru nu este valabil și pentru cugetători. Ideile nu se agață în cui, precum săbiile. Când filosoful sau poetul se odihnește, ideile sale continuă să lupte. Ele circulă în libertate, ca niște nebune sublime, sfâșiind sufletele meschine și înduioșând lumea.

*

Inteligența și inima sunt două tărâmuri plăcute și paralele; niciuna nu se lărgește fără ca cealaltă să se extindă; niciuna nu se înalță fără ca cealaltă să se ridice.

În domeniul artei, nu există lumină fără căldură.

*

Arta are ca rezultat, chiar dacă nu și ca scop aparent, ameliorarea omului.

Chiar dacă un bine imens și real scapă adesea minților superficiale, el unește frumusețea pe de-o parte cu adevărul, pe de altă parte cu onestitatea.

Capodoperele, uneori chiar și fără voia autorilor lor (oh, infirmitatea geniului!), emană încontinuu, în mod misterios, divin și răspândesc, ca să spunem așa, în aerul din jurul lor o moralitate puternică și sănătoasă.

Cel care trece pe lângă ele și le respiră mireasma este influențat, fără să vrea. El n-a vrut decât să devină mai inteligent, dar devine mai bun.

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

*

Civilizația emană din artă la fel cum parfumul se răspândește din floare.

*

Doriți să vă dați seama de puterea civilizatoare a artei, a artei pure, lipsite chiar și de amestecul intenției umane și sociale? Căutați în ocne un om care știe cine este Mozart, Vergilius și Rafael, care să poată recita din pe Horațiu, care să se emoționeze ascultând *Orfeu în infern*[1] și *Freischütz*[2], care să contemple clopotnița unei catedrale sau o statuie a lui Jean Goujon. Căutați-l pe acest om în toate ocnele din toate țările civilizate și nu-l veți găsi. A fi sensibil la artă înseamnă a fi incapabil de crimă.

*

Literații, erudiții, savanții urcă pe scări; poeții și artiștii sunt păsări zburătoare.

*

Doriți să aruncați o singură privire și să vedeți, ca un fel de rezumat clar, frapant, profund și adevărat, cine oferă soluția și, în același timp, problema, aspectul

---

[1] *Orfeu în infern* este titlul unei opere bufe în două acte și patru tablouri, a compozitorului Jacques Offenbach, reprezentată pentru prima oară în octombrie 1858 pe scena teatrului Les Bouffes-Parisiens din Paris. (*N. tr.*)

[2] Una dintre cele mai cunoscute opere ale lui Carl Maria von Weber. (*N. tr.*)

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

multor chestiuni, printre care și al chestiunii literare a acestui secol? Priviți un stejar primăvara: trunchi secular, rădăcini bătrâne, ramuri ofilite; frunze verzi, vii și noi. Tradiția și noutatea, tradiția care produce noutatea, noutatea răsărind din tradiție. Totul este acolo.

*

Omul, chiar și cel mai comun și mai *pozitiv*, cum se spune în zilele noastre, are nevoie să viseze. Chiar și pentru o clipă. Chiar și cât o străfulgerare. Îi este necesar. Dar nu toate sufletele au minunatul dar de a visa în mod spontan. Majorității oamenilor le place atât de mult muzica, deoarece aceasta este visare de-a gata. Oamenii de elită iubesc muzica, dar le place și mai mult să-și creeze singuri reveriile.

*

Cu cât ideea cade mai de sus, cu atât ea este mai predispusă să se evapore în visare.

*

O voce îi strigă poetului: „Fii poetul viitorului, fii omul generației care vine după a noastră, studiază legile și abuzurile și preocupă-te de societate!" O altă voce îi spune: „Fii poetul prezentului pentru toate generațiile viitoare, fii omul perpetuu, contemplă copacii și stelele și preocupă-te de natură".

Pe care să o asculte? Pe amândouă.

Fiind poetul naturii, vei fi poetul oamenilor.

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

*

Priviți opera poeților desăvârșiți și iată ce veți găsi: în detaliu, în formă, o precizie severă, iar în fond, o grandoare stranie și aproape nelimitată, pe care nu o putem contempla fără să descoperim în fiecare clipă noi orizonturi pline de strălucirea misterioasă a infinitului. Aceasta este adevărata poezie, cea alcătuită din frumos și din ideal și care le combină. Fuziune a elementelor aproape contrarii, pe care doar geniul o poate realiza! Frumosul vrea contururi; idealul vrea infinitul.

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

UTILITATEA FRUMOSULUI

De la natură sau dobândit prin educație, omul are sentimentul Frumosului. Să ni-l imaginăm în fața unei capodopere, chiar și a uneia dintre acele capodopere care par inutile – cu alte cuvinte, care sunt create fără preocupare pentru ceea ce este uman, just și onest, eliberate de orice preocupare pentru conștiinciozitate și creație, fără vreun alt scop în afară de exprimarea frumosului; este o statuie, este un tablou, este o simfonie, este o clădire, este un poem. În aparență, nu folosește la nimic; la ce folosește o Venus? La ce folosește o fleșă de biserică? La ce folosește o odă despre primăvară sau despre auroră? Puneți-l pe omul acela în fața acestei opere. Ce se petrece cu el? Frumosul este acolo. Omul privește, omul ascultă; încetul cu încetul, face mai mult decât să privească, el vede; el face mai mult decât să asculte, el înțelege. Misterul artei începe să lucreze; această întreagă operă de artă este o căldură vitală; omul se simte dilatat. Astfel, licărirea absolutului – licărire sacră și aproape formidabilă –, atât de

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

îndepărtată, strălucește cu scopul de a fi pură. Omul este absorbit din ce în ce mai mult de această operă; i se pare frumoasă; o simte pătrunzând în el. Frumosul este cu adevărat de dreapta. Omul, aflat sub influența capodoperei, freamătă, iar inima sa seamănă cu pasărea care, sub influența fascinației, bate din aripi din ce în ce mai repede.

Cel care spune „operă" zice „operă profundă"; îl cuprinde amețeala acestei minuni întredeschise. Dublele aspecte ale Frumosului sunt nenumărate. Fără ca acest om, supus experienței admirației, să-și dea seama, această religie care se ivește din perfecțiunea desăvârșită, din cantitatea de revelație ce există în frumos, din eternul afirmat de nemuritor, din constatarea fermecătoare a triumfului omului în artă, din spectacolul măreț în fața creației divine a unei creații umane, emulație extraordinară cu natura, din îndrăzneala fiecărui lucru de a fi o capodoperă alături de soare, din inefabila fuziune a tuturor elementelor artei, linia, sunetul, culoarea, ideea, într-un fel de ritm sacru, în acord cu misterul muzical al cerului – toate aceste fenomene îl prezintă în mod obscur și stârnesc în el, chiar fără voia lui, o tulburare necunoscută. Tulburare fecundă. În mod inexprimabil, frumosul îi pătrunde prin toți porii.

Sondează și explorează din ce în ce mai mult opera studiată; el declară că pentru un om inteligent este o victorie să o înțeleagă și că poate nu toți sunt capabili

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

sau demni de acest lucru: și admirația are excepțiile ei. Un fel de orgoliu îl cuprinde; se simte ales; i se pare că acel poem l-a ales. Este dominat de capodoperă. Treptat, lent, pe măsură ce contemplă sau citește, treaptă cu treaptă, urcând mereu, el asistă uimit la dezvoltarea sa interioară; el vede, înțelege, acceptă, visează, gândește, se înduioșează, dorește. Închide ochii pentru a vedea mai bine, meditează la ceea ce a contemplat, se cufundă în intuiție și, dintr-odată, categoric, clar, incontestabil, victorios, netulburat, fără ceață, fără nori, în adâncul creierului său, în camera neagră apare spectrul solar orbitor al idealului; și iată că acest om are o altă inimă.

În el, unele lucruri se îndreaptă și altele se înclină; contemplarea a devenit încântare, meditația a devenit compasiune. Se pare că acest spirit și-a reînnoit provizia de infinit. El se simte mai bine. Debordează de milă și de bunătate. Dacă ar fi judecător, ar absolvi; dacă ar fi preot, ar stinge flăcările iadului. Inconștient, capodopera i-a oferit acestui om tot felul de sfaturi serioase și duioase. Un impuls misterios în direcția binelui i s-a transmis din acel bloc de piatră, din acea melodie care seamănă cu o vocaliză de pitulice, din acea strofă în care nu există decât flori și rouă. Bunătatea a țâșnit din frumusețe. Există astfel de efecte stranii care țin de comunicarea profunzimilor între ele.

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Lady Montagu, după ce a văzut în Galeriile Trippenhaus din Amsterdam *Amalthea* lui Jordaens[1], a strigat: „Aș vrea să am aici un sărac pentru a-mi goli punga în mâinile sale!"

A fi măreț și inutil nu este posibil. În ceea ce privește progresul și civilizația, arta ar vrea să păstreze neutralitatea, dar nu îi va fi cu putință. Omenirea nu poate funcționa fără să fie ajutată de forța sa principală, gândirea. Arta conține ideea de libertate – *arte liberale*; literele conțin ideea umanității: *humaniores litterae*. Îmbunătățirea umană și terestră este un rezultat al artei, uneori inconștient, cel mai adesea conștient. Obiceiurile se cultivă, inimile se apropie, brațele se îmbrățișează, energiile se întrepătrund, compasiunea încolțește, simpatia țâșnește, fraternitatea se manifestă pentru că citim, pentru că gândim, pentru că admirăm. Frumosul intră în ochii noștri ca o rază și stârnește lacrimi. Iubirea este mai presus de toate.

Arta emoționează. De aici și puterea ei civilizatoare. Emotivii sunt cei buni, emotivii sunt cei măreți. Orice martor a fost emotiv; prin emoție a devenit impasibil. Marile hotărâri se nasc din lacrimi. Eroul se gândește la patrie și ochii i se umezesc. Cato cel Bătrân începe cu înduioșarea.

---

[1] Jacob Jordaens (1593–1678), pictor flamand. Verva, optimismul, umorul, vitalitatea personajelor, energia operelor sale fac din el unul dintre maeștrii de seamă ai picturii din Țările de Jos. (*N. tr.*)